

INTRODUCERE

Este aproape sigur că oricine va încerca o privire de ansamblu asupra multiplelor și, în unele privințe, cu adevărat excepționale realizări obținute de arheologia românească în toate regiunile țării - câmpul ei de activitate înglobând toate perioadele istorice, de la îndepărtatele milenii ale epocii prealeolitice și până în perioada feudală - își va pune de la început o întrebare, ce se va amplifica pe măsură ce va parcurge cronologic această activitate atât de bogată și de variată: oare de ce nimeni nu a încercat până acum să scrie o istorie a arheologiei românești, subiect ce s-ar dovedi cu adevărat pasionant, nu numai pentru tot mai numeroșii discipoli ai acestor discipline științifice, dar pentru orice cititor - elev, student, lucrător manual sau intelectual de orice specialitate.

O lucrare consacrată istoriei arheologiei românești ar dezvălui, tuturor aceluia care i-ar parcurge paginile, nu numai pasiunea și entuziasmul primilor pionieri ai cercetărilor arheologice, dar și greutatea inerente muncii pe teren și mai ales acelea cu care au avut de luptat de multe ori în trecut pentru a câștiga înțelegerea și sprijinul factorilor de răspundere ai țării. Entuziasm și pasiune pe care intelectualii fără o pregătire specială - care, în fapt, nici nu putea exista în acea etapă de început a cercetărilor arheologice - le-au consacrat dorinței laudabile de a descoperi relicvele îndepărtatelor timpuri ale istoriei patriei noastre și de a scăpa de la distrugere sau de la înstrăinare aceste mărturii de inegalabilă valoare pentru luminarea problemelor legate de prezența multimilenară a omului pe meleagurile carpato-dunărene-pontice și a variatei lui activități creatoare.

Pe măsură ce - în paginile acestei încă nescrise istorii a arheologiei românești - s-ar trece treptat, de la primele cercetări ale acestor pasionați amatori, la activitatea primilor specialiști și a generațiilor care le-au urmat până în zilele noastre, fiecare cititor va ajunge singur la concluzia că arheologia este într-adevăr o disciplină științifică ai cărei slujitori trebuie să fie, în fiecare clipă a muncii lor, nu numai cunoscători ai problemelor pe care le studiază și a metodelor ce trebuie urmate - atât în cercetarea de teren, cât și în prelucrarea științifică a rezultatelor acesteia - dar, totodată, trebuie, așa cum a spus atât de frumos și de adevărat acum câteva decenii marele nostru magistru Vasile Pârvan, să ardă el lăsași la flacăra nestinsă a pasiunii pentru munca și disciplina căreia i-s-a dedicat. Pentru reconstituirea istorică - parțială sau mai generală - ce formează țelul final al oricărei cercetări pe care o întreprinde, datoria arheologului este aceea de a încerca să redea viață și să facă să vorbească fiecare ciob modest rămas de la o oală străveche, fiecare unealtă, primitivă sau mai evoluată, și orice alt obiect sau complex pe care, cu miză și cu permanentă emoție, el îl smulge pământului prin săpături sistematice, scoțându-l astfel din anonimatul și din adevăratul mormânt în care depunerile succesive de țărână l-au ascuns, tăinuindu-i cu gelozie existența de-a lungul mileniiilor. Fiecare din aceste resturi și observații trebuie să ne facă să înțelegem cum au trăit, ce au gândit, cum au lucrat, ce au realizat, și - în ultimă instanță - cine au fost îndepărtații noștri predecesori și strămoși direcți sau indirecti de-a lungul satelor și ănoiri a miilor de milenii ce s-au scurs de la prima lor apariție pe pământul românesc.

Și, totuși, faptul că nu s-a încercat până acum să se scrie o istorie cuprinzătoare a arheologiei românești nu se datorește unei simple întâmplări și cu atât mai puțin unei eventuale lipse de interes a arheologilor pentru însuși trecutul meseriei lor, ci - dimpotrivă - are cauze bine determinate și, s-ar putea spune, cel puțin în parte justificate.

În primul rând - consecință inevitabilă a vicisitudinilor prin care a trecut poporul român de-a lungul celor aproape două milenii ce s-au scurs de când s-a format prin contopirea autohtonilor daci cu colonizatorii romani, până la marea unire de la 1 decembrie 1918 - cercetarea arheologică din diferitele provincii românești s-a desfășurat în condiții

diferite, chiar atunci când ele au trecut de la faza diletanților entuziaști la aceea a organizării muzeelor și la începutul unei susținute activități sistematice. Din această cauză, este vădit că o istorie a arheologiei în România - dacă va fi mai mult decât o simplă schiță fugară ce s-ar mulțumi cu indicarea grăbită a unor date și descoperiri mai importante și cu menționarea activității personalităților mai proeminente - implică în prealabil o foarte amplă și variată documentare, fiind vorba de un răstimp de mai bine de un secol și jumătate. Iar dacă se ține seama de faptul că, în ținuturile intracarpatiche ale României, majoritatea datelor privind această activitate trebuie extrase în special din publicații apărute în limba maghiară și din arhivele muzeelor mai vechi, folosind - în cea mai mare parte - tot aceeași limbă, devine limpede că această documentare nu s-ar putea face decât de un colectiv de specialiști din care să facă parte și arheologi buni cunoscători ai limbii maghiare. Pe de altă parte, această mîgăloasă și deosebit de anevoioasă muncă ar avea ca rezultat final redactarea unui volum de multe sute de pagini, a cărui publicare ar constitui fără îndoială o problemă greu de rezolvat pentru orice editură.

Dacă însă nu s-a scris încă o istorie detaliată a arheologiei românești, trebuie recunoscut că un istoric sumar, totuși, foarte util, al activității arheologice din diferitele provincii românești a fost făcut în paragraful "Izvoarele arheologice ale istoriei României" din primul volum al lucrării colective Istoria României, publicat în anul 1960 la Editura Academiei. Cu toate acestea, mi s-a părut firesc ca în paginile de introducere ale volumului de față - care constituie o contribuție la istoria arheologiei românești din prima jumătate a secolului nostru și în special din al doilea sfert al secolului - să nu lipsească unele referiri la istoria arheologiei românești până la data când am pășit și eu pragul cercetării în domeniul respectiv, pentru a mă consacra acestei discipline: este o dată ce se situează la începutul celui de al treilea deceniu, în anii când marele cărturar Vasile Pârvan, neuitatul și inegalabilul magistrul al meu și al tuturor arheologilor formați la București în anii când el a fost profesor la Universitate și director al Muzeului Național de Antichități, începea ceea ce s-ar putea numi al doilea mare capitol al vastei sale activități de teren și de organizare a arheologiei românești. Într-adevăr, din primele zile ale toamnei anului 1921, când am intrat eu prima dată în sanctuarul arheologiei care era sala Seminarului catedrei de istorie antică și epigrafie a Facultății de Filosofie și Litere a Universității din București - catedră al cărui titular a fost Vasile Pârvan din 1909 și până la neașteptata și cu mult prea timpurie sa moarte din 1927 - pot spune că mi s-a deschis și mie poarta acestei pasionante activități de care nu mă pot despărți nici acum, după mai mult de șase decenii.

Accentuând din nou faptul că arheologia are în România un trecut de mai bine de un secol și jumătate - deși nu putem trece cu vederea, faptul că cei dintâi care, în scrierile lor, s-au referit la monumentele arheologice, au fost unii dintre cronicarii secolelor XVII și XVIII, precum și marele învățat care a fost domnitorul Dimitrie Cantemir, iar apoi reprezentanții "Școlii ardelenne" - trebuie totuși precizat că cercetările sistematice și organizarea diferitelor instituții legate direct de - sau și de - arheologie se situează în primii ani ai celei de a doua jumătăți a secolului trecut, cu o singură excepție, constituită de Muzeul Brukenthal din Sibiu. Înființat în 1817 de baronul Samuel Brukenthal, acest muzeu a fost prima instituție din provinciile locuite de români care s-a consacrat și adunării și păstrării în colecțiile sale a multora dintre documentele arheologice descoperite în Transilvania. Dar cele mai vechi muzee destinate cu prioritate, dacă nu chiar în exclusivitate, conservării antichităților, au luat ființă, așa cum am spus, la începutul celei de a doua jumătăți a secolului XIX, la București și la Cluj.

Primul a fost Muzeul Național de Antichități din București, întemeiat în 1864 printr-un decret al domnitorului Alexandru Ioan Cuza (și care, în fapt, era continuarea celor 30 de ani de existență a Muzeului Național, înființat în 1834 de Alexandru Ghica ce cuprindea, pe lângă o colecție de istorie naturală, și o importantă colecție arheologică). Întemeierea noului muzeu a fost rezultatul donării de către generalul Mavros a unei importante colecții, iar,

odată cu decretul a fost emis și un regulament pentru organizarea și funcționarea muzeului, care prevedea că direcțiunea va fi încredințată unui Comitet arheologic, al cărui președinte pe viață va fi primul mare donator al colecțiilor sale, adică generalul N. Mavros, în timp ce conservatorul avea un rol pur administrativ. În afară de generalul Mavros, din Comitet au mai făcut parte, la început, Al. Odobescu, V. Alexandrescu-Urechia și A. Treboniu-Laurian.

În scurtă vreme, muzeului i-au fost donate alte colecții particulare - ale lui Scarlat Rosetti, Procopie Casatti, Cezar Bolliac, Mihail Ghica, Dimitrie Sturza, Mihail Kogălniceanu, Petre Enciulescu și C. Beldiceanu, iar în secolul nostru alte donații și colecții particulare au intrat în patrimoniul muzeului: Maior D. Papazoglu, D. Butculescu, Duiliu Zamfirescu, Lenș, Solacolu, Ardos, apoi colecția de vase grecești a Muzeului Kalinderu și altele.

Neavând însă intenția de a face aici istoricul Muzeului Național de Antichități din București, amintesc numai că, în 1956, el a fost transformat în Institutul de Arheologie din București, făcând parte la început dintre institutele de cercetare ale Academiei, trecând apoi la Academia de Științe Sociale și Politice și, ulterior, o dată cu integrarea cercetării științifice cu învățământul, devenind unul dintre institutele științifice ale Universității din București. Până în 1971, muzeul a constituit una din secțiile institutului, la acea dată cele mai importante și cele mai numeroase piese ale sale intrând în fondul de constituire a Muzeului de Istorie al României nou înființat, azi Muzeul Național de Istorie: în felul acesta, actualul muzeu constituie nu numai o continuare și o amplificare a Muzeului întemeiat de Al. I. Cuza, ci chiar a Muzeului Național creat de domnitorul Alexandru Ghica în 1834 și adăpostit în fosta clădire a Colegiului Sf. Sava.

Institutul de Arheologie din București a păstrat însă în continuare, pe lângă numeroasele sale colecții de lucru din depozite - care însumează sute de mii de piese - și majoritatea monumentelor sculpturale și epigrafice greco-romane ce constituiau lapidariul muzeului (circa 1000 de piese), precum și impresionant de numeroasele și variatele colecții numismatice aflate în grija sectorului numismatic, colecții care conțin peste 100.000 de monede, ponduri și medalii, cele mai multe antice, dar și multe feudale.

Muzeul de istorie al Transilvaniei, din Cluj, întemeiat în 1859 în cadrul "Muzeului Ardelean", a devenit din 1872 dependent de Universitatea clujeană. Iar pentru a mai cita și celelalte muzee provinciale cu o vechime apreciabilă în domeniul conservării și cercetării antichităților, va trebui să ne referim la actualul Muzeu de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, înființat în 1879, care, poate fi considerat pe drept cuvânt unul dintre cele mai importante muzee arheologice din țară, atât prin valoroasele sale colecții cât și prin activitatea de teren desfășurată; apoi Muzeul Banatului din Timișoara, întemeiat în 1872, Muzeul Olteniei de la Craiova, fondat în 1915 ca "Muzeu de antichități și etnografie" și Muzeul de Istorie al Moldovei, de la Iași, înființat încă din 1897, a cărui activitate arheologică este legată de întemeierea, în 1916, a Muzeului de Antichități de către profesorul Orest Tafrali, ca o anexă a catedrei sale de arheologie și istorie veche de la Universitatea din Iași. Se cuvine, în sfârșit, apoi să amintim și actualul Muzeu județean Hunedoara, de la Deva, întemeiat în 1882, cu o rodnică și continuă activitate de cercetări arheologice încă de la început. La acestea se adaugă firește, o bună parte a muzeelor județene de istorie, create mai recent, unele dintre ele remarcându-se în chip deosebit prin amploarea colecțiilor arheologice și prin permanenta cercetare de teren, dar desigur nu putem insista asupra lor în aceste rânduri de introducere.

N-ar fi însă drept să se spună că începutul preocupărilor pentru cercetarea străuitoare a trecutului îndepărtat al patriei noastre ar fi fost determinat de înființarea primelor instituții cu caracter arheologic amintite mai sus: dimpotrivă, s-ar putea mai degrabă afirma că acestea din urmă au fost rezultatul activității individuale a primilor intelectuali ce s-au dedicat cu devotament unor asemenea preocupări și, în același timp, câtorva dintre excepționalele descoperiri întâmplătoare de tezaur și piese arheologice, cum a fost, de exemplu, apariția vestitului tezaur de la Pietroasa ("Cloșca cu puii de aur"), în anul 1837.

I. uând ca punct de plecare expunerea din paragraful amintit al primului volum din Istoria României și folosind totodată datele consemnate de noi înșine în volumul Muzeul Național de Antichități publicat în 1968, vom trece astfel în revistă, pe provincii istorice, contribuțiile diferiților arheologi ai secolului trecut, începând cu Wladimir de Blaremburg, flul unui general rus, care a început în 1837 cercetări arheologice la castrul de la Slăveni, pe Olt din Oltenia, și cu generalul N. Mavros, care a săpat, în același an, în așezarea romană de la Celei, din sud-estul Olteniei. Rezultatele acestor prime săpături au trezit interesul multor "căutători de comori", care s-au grăbit să facă săpături clandestine, ceea ce l-a determinat pe Banul Mihalache Ghica, ministrul de interne de atunci, să trimită, în 1839, prlma circulară oficială către autoritățile județene privind ocrotirea monumentelor arheologice și împiedicarea săpăturilor clandestine, circulară din care credem potrivit să cităm aici câteva rânduri:

"1. Nimeni să nu aibă voie a-și însuși vreun obiect de antichitate măcar unde l-ar găsi în acest Prințipat. Ci îndată ce se va afla un asemenea obiect, de va fi lesne a se transporta, să se trimită prin ocărmuirea locală la București... Iar de va fi anevoie a se transporta, să se facă cunoscut ocărmuirii locale, ca și aceasta să dea de știre Eforiei, spre a se lua măsurile cuvlincioase pentru păstrarea acestui obiect."

"2. Nimeni să nu fie volnic a scormoni în pământ pentru a scoate obiecte de antichitate, pentru că asemenea scormoniri neavând drept scop decât un interes pecuniar prea de nimic, după ce ei de multe ori își pierd munca în zadar, apoi strică și întunecă șirul sistematic al lucrărilor în asemenea descoperiri."

Dacă guvernele din a doua jumătate a secolului trecut și din primele patru decenii ale secolului nostru ar fi urmat neabătut aceeași linie atât de înțeleaptă, multe abuzuri s-ar fi evitat, multe monumente nu ar fi fost distruse și destule colecții și piese prețioase, căzute în mâinile negustorilor de antichități, ar fi fost salvate și ar fi intrat în patrimoniul statului. Oricum, însă, prin trecerea în colecțiile statului a unora dintre obiectele descoperite - printre care, încă din 1841, a pieselor salvate din tezaurul de la Pietroasa și mai apoi a colecției generalului Mavros, primul donator al Muzeului Național de Antichități din București, acesta a devenit de la început o instituție reprezentativă.

În Muntenia și Oltenia activitatea arheologilor - amatori, firește, dar a căror inclinare pentru antichități nu era stărnită de vreun interes personal, ci din dorința laudabilă de a contribui la o cât mai bună cunoaștere a trecutului îndepărtat și de a salva cât mai multe monumente și obiecte antice - a fost continuată de maiorul Papazoglu și în special de Cezar Bolliac; acesta din urmă a devenit adevăratul pionier al cercetării arheologice în domeniul preistoriei, prin săpăturile sale întreprinse într-o serie de așezări din epoca neo- și eneolitică, dintre care le amintim pe acelea de la Zâmbreasca și de la Balaci, din județul Teleorman, și mai cu seamă pe acelea de la Vădastra, din sud-estul județului Romanași. Această așezare avea să dea numele său - peste decenii, după reluarea unor săpături sistematice - culturii Vădastra, atât de bine cunoscută astăzi în toată lumea științifică de specialitate prin strălucita sa ceramică cu decor excizat și incrustat cu materie albă și prin statuetele sale umane de lut ars, care sunt deosebit de importante, printre altele și prin unele particularități ale costumului - care se regăsesc în portul popular românesc! - indicate de decorurile. Articolele publicate de Cezar Bolliac timp de un deceniu (între 1869 și 1879) în ziarul "Trompeta Carpaților", condus de el, constituie și astăzi izvoare prețioase pentru descoperirile arheologice din acea perioadă.

La Universitatea din București, primele cursuri de arheologie au fost ținute, începând din 1874, de marele scriitor Alexandru Odobescu. Fără ca el să fie cu adevărat un "arheolog de teren", a adus contribuții deosebit de importante disciplinei noastre: mai întâi prin "Chestionarul arheologic" întocmit în urma circularii trimise tuturor învățătorilor din țară spre a comunica toate informațiile cunoscute privind antichitățile din satele respective, și, apoi prin câteva studii privind antichitățile din țară, a căror încununare o constituie

monumentala sa lucrare in trei volume, *Le Trésor de Pietroasa*, apărută la Paris (in parte după moartea sa și reeditată recent de Editura Academiei), ale cărei concluzii sunt și astăzi valabile în cea mai mare parte.

Dar, o dată cu numirea, în 1881, a lui Grigore Tocilescu ca profesor de istorie veche la Universitatea din București și, ca director al Muzeului Național de Antichități, cercetarea arheologică din România intră într-o nouă etapă, deosebit de importantă pentru desfășurarea acestei activități până în zilele noastre. Tocilescu a fost primul arheolog român "de teren" cu o temeinică pregătire științifică, devenind în curând una dintre figurile proeminente ale arheologiei sud-est europene din ultimele două decenii ale secolului trecut și din primul deceniu al secolului nostru. Prin legea de organizare a Muzeului Național de Antichități (instituiție care devine, în fapt, centrul activității arheologice și un adevărat institut de specialitate) - ca și prin "Legea pentru conservarea și cercetarea monumentelor antice", din 1883, amândouă inspirate, dacă nu chiar redactate de el, s-au pus adevăratele baze științifice ale cercetării arheologice. Autor al unei impunătoare sinteze despre Dacia înainte de Romani (1881), Tocilescu și-a continuat însă activitatea în special în domeniul arheologiei clasice, greco-romane. Nu este exagerat să se spună că nu a fost județ din Oltenia, Muntenia și Dobrogea pe care el să nu le fi străbătut în lung și în lat, până la moartea lui atât de timpurie, în 1909 (la numai 59 de ani!), fie colindând în lungul valurilor romane și prefeudale (socotite însă, pe atunci, toate romane), fie poposind mai îndelung pentru sondeaje sau săpături în fiecare punct, unde socotea că se ascund importante resturi ale trecutului. Prin munca lui neobosită, ajutat de colaboratorul său, inginerul topograf Pamfil Polonic, au intrat în colecțiile muzeului sute de monumente sculpturale și epigrafice greco-romane, în special din Dobrogea. Activitatea lui a fost încununată de săpăturile întreprinse la cetatea Tropaeum Traiani și la monumentul triumfal ridicat de împăratul birurilor în apropiere, pe teritoriul comunei actuale Adamclisi, studiile sale privind acest monument și nenumăratele sale contribuții epigrafice la reviste străine de specialitate creând arheologiei românești un renume de invidiat.

După moartea lui Tocilescu, în scurtul răstimp cât profesorul George Murnu - devenit apoi celebru prin măiestrele sale traduceri ale poemelor homerice - a fost director al Muzeului Național de Antichități, el a continuat săpăturile de la cetatea Tropaeum Traiani și a inițiat publicarea unora dintre colecțiile vechi ale muzeului. Interimatul său la conducerea muzeului se încheie în 1910, prin numirea ca director, a tânărului titular al catedrei de istorie antică și epigrafie de la Universitate, Vasile Pârvan, dată la care începe a treia și cea mai strălucită etapă din istoria Muzeului Național de Antichități din București.

Întorcându-ne cu câteva decenii în urmă, se poate spune că descoperirea așezării preistorice de la Cucuteni, în Moldova, la 8 km de Târgul Frumos, acum un secol - în 1884 - reprezintă începutul cercetării arheologice în această provincie, prin sondeajele întreprinse acolo de D. Butculescu, N. Beldiceanu, Gr. Buțureanu și G. Diamandi. Unele comunicări susținute la congresele internaționale de antropologie și preistorie au făcut cunoscută această așezare încă dinainte de sfârșitul secolului XIX. Chiar dacă, în anii următori, această activitate nu a fost continuată de cercetătorii români, iar în 1909/10, Guvernul l-a incuviințat pe profesorul Hubert Schmidt de la Berlin să întreprindă săpături sistematice pe scară întinsă în această așezare, descoperirile făcute cu acest prilej (publicate pe larg abia în 1932) au fost punctul de plecare al viitoarelor săpături sistematice românești de după primul război mondial în alte așezări ale aceleiași culturi.

După 1944 au fost întreprinse săpături întinse și unele chiar exhaustive în așezări ale aceleiași culturi - la Izvoare, Traian, Hăbășești - adăugate acelor de la Ariușd, despre care vom aminti la locul convenit - și mai recent chiar la Cucuteni, ultimele întreprinse de un colectiv al Institutului de Istorie și Arheologie al Universității din Iași. Toate acestea au avut ca rezultat cunoașterea unuia dintre cele mai reprezentative culturi ale perioadei eneolitice - de la sfârșitul epocii neolitice - din Europa: ea poartă chiar numele așezării de la Cucuteni

și se remarcă prin excepționala valoare artistică a ceramicii policrome și prin statuetele de lut ars, foarte sugestiv stilizate și bogat decorate.

În Transilvania și Banat, descoperiri întâmplătoare de mare valoare (unele chiar de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, cum a fost aceea a tezaurului de la Sinicolaul Mare din Banat, în 1795, urmată aproape imediat de descoperirea primului tezaur de la Șimleul Silvaniei în 1797, al doilea tezaur din această localitate fiind descoperit abia cu un secol mai târziu, în 1889), alături de nenumăratele descoperiri de obiecte și castre romane, au stârnit un mare interes în rândul tuturor iubitorilor de antichități. Din păcate, cele mai multe tezaure și obiecte de valoare au luat calea muzeelor de la Viena și Budapesta (provinciile românești intercarpatice făcând atunci parte din imperiul austro-ungar). Deși, prin Tratatul de pace de la Trianon toate aceste tezaure - ca și multe altele din perioadele și epocile mai vechi - trebuiau cedate României, guvernele noastre n-au făcut la timp demersurile necesare, termenul prevăzut de tratat expirând, iar tezaurele n-au mai putut fi recuperate.

Dintre arheologii transilvăni ai secolului trecut, trebuie amintiți: J. Michael Acner (el și-a început activitatea în al doilea sfert al secolului), apoi Fr. Muler și Orban Balasz, dar, totodată, și Ștefan Moldoveanu (ultimul îndreptându-și atenția asupra antichităților din Țara Hațegului) și, în sfârșit, Carl Gooss; în Banat, B. Milleker, ale căror contribuții au apărut în diferite publicații din Transilvania.

Înainte de începutul primului război mondial, au fost întreprinse în Transilvania o serie de cercetări și săpături cu rezultate deosebit de importante: Iulius Teutsch, din Brașov, a săpat în câteva așezări preistorice din județul Brașov, înființând și un mic muzeu arheologic, ale cărui colecții s-au risipit însă în timpul războiului. Unele dintre rezultatele săpăturilor sale au fost publicate la Viena și au intrat astfel în circulația științifică. Săpăturile conduse de Ferencz Laszlo, directorul Muzeului din Sf. Gheorghe, la Ariușd și în alte așezări din actualul județ Covasna aparținând aceleiași culturi a ceramicii pictate eneolitice ca și aceea de la Cucuteni, au stârnit un interes deosebit, atât prin materialele descoperite, cât și prin însăși legăturile ce s-au făcut de la început cu descoperirile din Moldova. Pentru perioade mai noi, pot fi amintite și săpăturile de la Apahida, Sintana de Mureș - cu rezultate de mare interes științific, ca și acelea de la Bandul de Câmpie. Dărilor de seamă asupra acestor importante săpături au fost publicate în special în revista "Dolgozatok", editată la Cluj de Muzeul Național al Transilvaniei între 1910-1919. Această activitate de la începutul secolului nostru din Transilvania a fost, în fapt, contemporană cu ultima etapă a cercetărilor lui Tocilescu și cu începutul activității lui Vasile Pârvan la Muzeul Național de Antichități din București.

Fără a încerca măcar să întreprindem o cât de sumară descriere a acestei temeinice activități, trebuie totuși să amintim că noul director al muzeului formulase - încă din 1906, deci, înainte de a se putea prevedea măcar că în curând, el va lua conducerea muzeului - directivele pe baza cărora ar trebui organizate cercetările arheologice din România, ele neputându-se mărgini numai la epoca greco-romană, ci - dimpotrivă - trebuind să îmbrățișeze toate perioadele dezvoltării istorice anterioare acesteia, precum și continuarea firească pe care o reprezintă istoria și arheologia secolelor ce au urmat părăsirii Daciei de către autoritățile romane. Cu primul prilej, el l-a numit, în 1915, șef al secției preistorice a muzeului pe cel dintâi specialist român în preistorie, tânărul cercetător Ion Andrieșescu. Acesta își desăvârșise studiile la Berlin și își luase doctoratul la Iași, cu lucrarea Contribuție la Dacia înainte de Romani, trecând în revistă descoperirile făcute și ipotezele formulate în ultimile decenii privind preistoria României. De altfel, tot Ion Andrieșescu a întreprins - în 1915 - primele săpături preistorice sistematice conduse de un specialist român, în așezarea neo-eneolitică de pe Piscul Cornișorului de la Sălcuța (în județul Dolj); din păcate n-a putut publica studiul său privind rezultatele acestor săpături, deoarece planurile și desenele ce trebuiau să-l însoțească s-au pierdut. Dar, ca și așezările de la Vădastra (una dintre ele cercetată pentru prima oară - cum am amintit - de Cezar Bolliac) și de la Cucuteni, așezarea

de la Sălcuța a dat și ea numele unei importante culturi din perioada eneolitică a Olteniei. După 1944, la Sălcuța s-au întreprins săpături întinse, cu rezultate deosebit de importante pentru periodizarea evoluției acestei culturi.

Nu voi stăruii, aici, asupra prodigioasei activități și asupra operei lui Vasile Pârvan, intemeietorul școlii române moderne de arheologie. Datorită lui, cercetarea românească se situase - încă înainte de atât de timpuria și neașteptata lui moarte, în 1927 - pe primul plan al arheologiei sud-estului Europei, cu excepția firească a Greciei în ceea ce privește perioada clasică.

Trebuie, totuși, menționat faptul că - în același timp, D.M. Theodorescu, fost elev al lui Gr. Tocilescu și apoi colaborator, ca subdirector al Muzeului Național de Antichități, timp de un deceniu, al lui V. Pârvan (numit apoi profesor de arheologie la Universitatea românească nou creată la Cluj în 1919, în urma recomandării lui V. Pârvan) - a creat și în acest centru universitar o școală arheologică foarte activă. Una dintre realizările cele mai importante ale școlii de la Cluj poate fi considerată cu siguranță cercetarea - prin săpăturile neîntrerupte timp de decenii - a cetăților dacice din Munții Orăștiei, prestigiul școlii clujene de arheologie atingând apogeul sub conducerea lui Constantin Daicoviciu, numit profesor la Universitate în urma pensionării, în 1938, a lui D.M. Theodorescu. Daicoviciu a fost un istoric și arheolog cu vastă cultură clasică, dobândită ca student al profesorului Vasile Bogrea - unul dintre cei mai mari clasiști ai noștri, și el profesor la Universitatea din Cluj începând din 1919 (de asemenea, în urma recomandării lui Vasile Pârvan) și plecat dintre noi în același an cu marele său contemporan. Nu este nici o îndoială că profesorul Constantin Daicoviciu a fost una dintre cele mai proeminente - dacă nu chiar cea mai proeminentă personalitate a istoriei antice și a arheologiei românești în etapa ce a urmat morții lui Vasile Pârvan și în aceea de vârf, pe care a cunoscut-o arheologia românească începând din 1949, când întreaga cercetare arheologică din țară s-a desfășurat în cadrul Academiei României, pe baza unor noi orientări privind cercetarea istorică din țara noastră.

Cu aceste ultime rânduri am intrat în însuși miezul evenimentelor ce formează în principal subiectul acestor "contribuții" ale noastre la o istorie a arheologiei românești, în care oamenii și realizările acestei noi etape vor fi - primii amintițiși, celelalte privite - în chip firesc - în funcție de participarea autorului la viața arheologică românească între 1921 și 1956, când - odată cu intemeierea Institutului de Arheologie - se opresc aceste însemnări, chiar dacă activitatea arheologică a autorului a continuat și mulți ani după această dată.

